

סנהדרין ט

שווערד

1. תוספות רא"ש על סנהדרין דף ט/א

לא בא שלישי להקל עליו אלא להחמיר עליו. אדר' ישמעאל קאי דקתני בפ"ק דמכות לעיל מהך ר' ישמעאל אומר מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם אף ג' וכו', ומצינא למימר דפליג אר' ישמעאל וסבר דנהרגין השנים אע"פ שלא הזום השלישי דאין להקישן לענין זה כיון דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם, והשנים הרי זממו שהיה בידם כח להורגו בפני עצמם, ורש"י פי' שם לא בא שלישי להקל עליו דלהקל לא הוה צריך קרא דכתיב והנה עד שקר העד דמשמע כל העדות עד שיזומו כולן ולא בא הכתוב אלא להחמיר, ועוד י"ל לא בא הכתוב להקל גרידא אלא אף להחמיר, וכי תימא ר' ישמעאל נמי מודה דשלתן נהרגין ה"מ כשבאו בתוך כדי דבור כדמפרש התם אבל לר' עקיבא אע"פ שבא אחרי כן נענש כמותן מדנקט נטפל:

2. ריטב"א על מסכת קידושין דף מג/א

מיהו כל היכא שיש באותו מעמד כשרים ופסולים או קרובים צריך לייחד עידי הקידושין דאי לא כיון דאיכא עד פסול ביניהם עדות כולם בטלה ואף על גב דאמרי למחזי אתינא וכי אמרינן התם דאמרינן להו למחזי אתיתון או לאסהודי אתיתון ואי אמר למחזי אתינן תתקיים העדות בשאר היינו בדיני ממונות ובדיני נפשות שאין העדות מתקיימת עד שבאין לבית דין ושעת ראייה לא חשיבא עדות אב"ל הכא בקידושין אין העדות באה לאמת הדבר בלבד אלא אפילו ידעינן דהכא קושטא דמילתא שקדשה אינה מקודשת בלא עדות ואין לקדושין קיום בלא עדות וגזרת הכתוב הוא וכיון דכן שעת מעשה הוא שעת עדותן וכיון דאיכא צירוף פסולי עדות עמהן עדות כלן בטלה דומיא דבעלמא כשיש צרוף פסולי עדות כשבאין להעיד בב"ד שעדות כלן בטלה וכי אמרינן למחזי אתיתון או לאסהודי אתיתון היכא דאתו למחזי בשעת מעשה כך הורה רבינו נר"ו הלכה למעשה אבל אין זה דעת המפרשים ז"ל וראוי להחמיר ...

3. שפתי כהן על חושן משפט - סימן לו

ולענין מה שהקשו התוס' והרא"ש וסייעתם האיך תמצא גיטין וקדושין כשרים שנעשו בפומבי במעמד קרובים י"ל דלדין האידנא פשיטא דכשר דהא מזמנים עדים כשרים מיוחדים לכך וא"כ פשיטא דהקרובים אינם מכוונים להעיד דאפי' יכוונו להעיד אינו פוסל דכיון דמזמנים עדים לכך הרי אנו מוציאים כל האחרים מכלל העדות ולא כל כמיניהו דקרובים ופסולים להיות עדות בעל כרחינן וכ"כ מה"ר פרץ בהגהות סמ"ק סי' קפ"ג וז"ל צריך לברר עדים בגיטין וקדושין דאל"כ רגילות הוא ששם עומדים קרובים ועדותן בטלה וכן פירשו רבותינו וכן נהגו העולם עכ"ל ואולי גם בזמן הש"ס נהגו כן או שהיו נוהגים שלא להיות קרוב או פסול בשעת גיטין וקדושין ועי"ל דמסתמא לא חיישין שכוונו להעיד והא דקאמר בש"ס היכא אמרי' להו היינו כשבאין אח"כ מעצמם לב"ד להעיד אבל כל זמן שלא באו לב"ד לא חיישי' להכי וכ"כ הרמב"ן בחדושו פ' י"ג במסקנתו וז"ל ומעשים בכל יום בקדושין ובכתובות כו' ואפשר לומר שכל זמן שלא באו לב"ד מסתמא הקרובים לא כוונו להעיד והתם מפני שבאו לב"ד הם צריכים לישאל אלא שאינו מנהג אלא לזמן שם שנים כשרים להיות עדים ולא השאר עכ"ל והכי משמע מפשטא דמילתא דמתני' דקאמר בד"א בזמן שהתרו בהן או כוונו להעיד אבל לא התרו מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש כלומר אלא ודאי ראייה לחוד לא פסלה ומסתמא אין הקרובים מכוונים להעיד כנ"ל ודו"ק:

4. רמב"ם הלכות עדות פרק כ הלכה ג

היו העדים שלשה אפילו מאה אם העידו בבית דין זה אחר זה והעיד כל אחד מהן אחר חבירו בתוך כדי דבור והזומו מקצתן אין נענשין עד שיזומו כולן, אבל אם היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דבור שהוא כדי שאלת שלום תלמיד לרב, הרי נחלקה העדות והשנים שהזומו נענשין והשנים האחרים שהיה בין דבריהן ודברי הראשונים הפסק אין נענשין, ואע"פ שבטלה העדות כולה מפני שהן כת אחת הואיל ונפסלה מקצתה נפסלה כולה. השגת הראב"ד: אבל אם היה הפסק וכו' עד נפסלה כולה. א"א איני יודע מהו כי מאחר שלא באו תוך כדי דבור ונחשבו שתי כתות לענין הזמה למה תבטל עדות הכת האחרונה ויהרג הרוצח ועוד מה זה שאמר והשנים האחרים וכו' אין נענשין ומה עונש ראוי להם.

5. לחם משנה הלכות עדות פרק כ הלכה ג

לכך נראה לי לפרש דברי רבינו דאפילו הזומו אחרונים קאמר דאינם נענשים כיון דהם באו להעיד אחר שהעידו הראשונים וכבר היה חייב מיתה ע"פ הראשונים א"כ הם לא באו להעיד אלא על גברא קטילא כיון שכבר חייב מיתה ובשלמא כשהעידו תכ"ד הוי כולם כעדות אחת ואע"פ שהיה מתקיים העדות בשנים הראשונים כבר א"ר עקיבא במשנה בפ"ק דמכות (דף ה' ב) דבא השלישי להחמיר עליו ולהיות לו עונש בין הראשונים כיון שנטפל לעוברי עבירה אבל כשיש הפסק ביניהם הוי כאילו כבר העידו הראשונים ונגמר הדין על פיהם וא"כ אפ"ל הזומו האחרונים פטורים ומ"מ לענין ביטול העדות נראה דכולם נתבטלו אע"פ שלא הזומו האחרונים דהוי כעדות אחת דמסתמא אמר ודאי שראו כולם יחד המעשה כאחד ובאו להעיד בב"ד יחד וא"כ הרי נצטרפו לענין ביטול העדות:

6. רדב"ז הלכות עדות פרק כ

לפיכך נראה לומר שרבינו איירי שבאו שתי הכתות יחד לפני ב"ד ושיילינן להו ואמרו לאסהודי קא אתינא וקבלו ב"ד עדות הכת הראשונה ואחר כדי דיבור קבלו עדות השניה ואח"כ הזומו הראשונים דלענין הזמה נחלקה העדות כיון שהעידו אחר כדי דיבור אבל לענין העדות עצמה לא נחלקה כיון שבאו כולם כאחד ואמרו לאסהודי קא אתינא וזהו שכתב רבינו מפני שהם כת אחת כיון שבאו בבת אחת הרי חשובים ככת אחת וכיון שנפסלה מקצתה נפסלה כולה ודברי הראב"ד ז"ל הם כשבאו הכתות זו אחר זו וכן דקדתי מלשונו מאחר שלא באו תוך כדי דבור מדלא כתב מאחר שלא העידו תוך כדי דבור ונמצאו דברי שניהם קיימים ובהא מיתרצא נמי מה שהקשה ז"ל ומה עונש ראוי להם זה לפי שיטתו שלא באו לב"ד בבת אחת אבל לדעת רבינו שבאו יחד עם הפסולים לב"ד להעיד סד"א אחר שהיו ראויים לעונש דכתיב אל תשת ירך עם רשע וגו' קמ"ל דאינם בני עונשין שלא היו יודעים שהם רשעים והכתוב אומר בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך (דה"ב כ'). ...

7. מרגליות הים ט: אות ב. אר"י הביא הבעל עדים שזינתה...

ע' מנחת חינוך מצוה תקנ"ד שהקשה איך צותה תורה במוש"ר לו תהיה, לאשה הא שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא כו', ויעין בשו"ת שואל ומשיב תנינא ח"א סי' ס' דכיון שהבעל טוען רק בסמכו על אלו העדים והם הזומו לא שייך שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא.

8. תוספות מסכת בבא קמא דף כב עמוד ב

בגדי דחד ועבדא דחד - וכן נמי אמר רבא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושיבר הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור וקשה דבפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) אמר ממון לזה ונפשות לזה חייב ותירץ הר"ר יצחק בר מרדכי דכל רודף אחר חבירו חשיב מיתה ותשלומין לאחד משום דחייב מיתה לכל אדם דהכל חייבין להורגו להציל הנרדף ור"ת מפרש דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה פטור לבד מעדים זוממין דבעינן שיתקיים כאשר זמם בכל אחד ואע"ג דבעדים זוממין נמי כשהוא מיתה ותשלומין לאחד פטור התם משום דבהוא גברא מתקיים כאשר זמם והביא ראיה דגמרינן (כתובות דף לה.) שאין מיתה ותשלומין מלא יהיה אסון ענש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש והתם מיתה לאשה ותשלומין לבעל ומיהו אין זה ראיה דעל כרחך צ"ל דהא חשיב מיתה ותשלומין לאחד כיון שהן גוף אחד דאי לאו הכי למאי דבעי למימר מעיקרא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) גבי רודף דמיתה לזה ותשלומין לזה חייב היכי הוה משני ליה לקרא ועוד הביא ראיה דתנן במכילתין (דף לד:) דהוא שהדליק הגדיש או שתבל בחבירו בשבת פטור דקם ליה בדרכה מיניה אע"ג דהוי מיתה לשמים ותשלומין לחבירו ואין זה דיוקא דזה חשיב מיתה ותשלומין לחד וקצת קשה לר"י מה חידוש יש בגדי דחד ועבדא דחד טפי ממה שהיה של אחד הלא אין מתחייב מיתה לפי שהפסיד לו ועבדו דאפילו הרג עבד של עצמו חייב וצריך לדחוק דמ"ל נ"ל חידוש יותר.

9. תוספות מסכת כתובות דף ל עמוד ב

רב אשי אמר בזר שאכל תרומה משלו וקרע שיראים כו' - פ"ה דסבירא ליה לרב אשי דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור ופליג אדרבא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף י. ושם) פלוני בא על בת פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון לזה ונפשות לזה פי' ממון לבת שרצו להפסיד לה כתובתה ונפשות לזה שאומר שבא עליה ואין נראה דאי חשיב אכילת תרומה וקריעת שיראין ממון לזה ונפשות לזה א"כ תקשי ליה לרבא הא דתנן בהמניח את הכד (ב"ק דף לד: ושם)

10. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף כה עמוד ב

דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע. פי' ומיהו במה שאמר פלוני רבעו אבל אינו נאמן במה שאמר לרצונו דבתרי גופי פלגי' דבורא, וא"ת ומ"ש מהא דאמר' בפרק האשה שנתאלמנה (י"ח ב') דעדים שאמרו כתב ידינו זה אבל אנוסין היינו מחמת ממון אינו נאמן [והשטר כשר לפי שאין אדם משים עצמו רשע, הול"ל נפלוג דבוריהו ונימא שהם נאמנים] במה שאמרים אנוסים היינו [ואינם נאמנים במה שאמרים מחמת ממון] ונימא דאנוסים היינו מחמת נפשות, וי"ל דשאני הכא כשאומר הרגתי מעיד שהוא הרג וכי אותו פלוני מת והן שני עדויות דאפשר זה בלא זה וכיון שכן פלגינן דיבורא ואע"פ שהעיד הכל בדיבור אחד ומיהו מנינן ליה שמת אותו פלוני אבל אין מאמינן שהרגו הוא, וכן אתה אומר כשאומר פלוני רבעו לרצונו, אבל כשאמרים אנוסים היינו מחמת ממון הכל עדות אחת דמחמת ממון פירוש הוא לאנוסים דאילו אנוסים היינו פירושא בעי או מחמת ממון או מחמת נפשות וכיון [שכן] לא פלגינן עדות אחת לשתיים להיות גורעין ומוסיפין ודורשין, וא"ת והא קי"ל דעדות שבטלה בטלה כולה, י"ל דהכא מה שמעיד על עצמו שנרבע לרצונו או שהרג אינו עדות אלא הודאה ולא נתבטל כלום ממה שהוא נקרא עדות דהיינו מה שמעיד על חבירו, וכדאמר' התם (מכות ו' א') גבי נמצא אחד קרוב או פסול עדותן בטלה א"כ רובע יציל ופרקינן במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר בעדים (ובדינא) והני אינם עדים, וא"ת וכי נרבע ממש לרצונו בעדים למה פסול לעדות אליבא דרבא דהא אמר התם שאינו נפסל אלא בדבר של חמס שהוא רע לשמים ורע לבריות, וי"ל דכל עבירה שעשה מפני הנאת גופו הרי הוא כרשע דחמס כדאמר' התם דמודה רבא במשומד לאכול נבילות לתיאבון שהוא פסול דכפין ואכיל כפין ומסהיד ה"ל לא שנא דמסהיד מפני תאוותו, וא"ת דהא אמר' התם דחשוד על העריות כשר לעדות ומשמע התם דרבא סבר לה הכי כרב נחמן, י"ל דהתם חשוד בעלמא ששמועתו רעה להתייחד עם העריות ועדי דבר מכווער, והא דאמר' התם עני מרי ארבעין בכתפיה וכשר היינו מפני שמלקין על לא טובה השמועה כדאיתא בוס' קדושין (פ"א א'), אבל בועל הערוה ממש לדברי הכל פסול לעדות כיון דעביד לתיאבון וכדאמרן, ודייקא נמי דקאמר התם החשוד על העריות ולא קאמר הבא על הערוה וכדכתביבנא בלקוטי סנהדרין בס"ד, כל זה משיטת ר"י ז"ל הידוע בעל התוס'.

11. המאירי על מסכת סנהדרין דף ט/ט

ויש לשאול ... וזהו פלגינן דיבורא שמאמינן אותו על העדות אבל לא במה שהוא אצל עצמו כלל לא באונס ולא ברצון לא באונס ממון ולא באונס נפשות ולדעתי אין כאן קושיא כלל וזו וזו אחת הם ובשתייהן אנו מבטלינן לגמרי אותו דבור שמשים בו עצמו רשע וכל היוצא ממנו ומקיימין את הראשון שאין בו שימת עצמו רשע וענין זה הוא שבכל אחד מאלו יש בו שני עדויות שבראשון אין בו שימת עצמו רשע ובשני יש בו שימת עצמו רשע שבכאן פלוני רבעני זהו הדבור האחד ואין כאן שימת עצמו רשע שאפשר שבאונס היה והדבור השני הוא שאומר לרצוני ומה שיוצא לנו מדבור ראשון הוא להרוג את הרובע ומדבור שני יוצא לנו להרוג את הנרבע ואנו מבטלינן את השני ומקיימין את הראשון ואף על פי שהיה לנו לומר בטלה מקצתה בטלה כולה מקיימין את הראשון מכת אין אדם משים עצמו רשע שבטלנו בטעם זה לגמרי כל מה ששם בו עצמו רשע כאלו אינו ונשאר הדבור שלא היתה בו שימת עצמו רשע והוא הוא העדות ...

12. חידושי הריטב"א מסכת מכות דף ז עמוד א

ואיכא דמקשה הכא מאי שנא מהא דאמרין התם בסנהדרין (ט' ב') פלוני רבעו לרצונו דפלגינן דבורא בתרי גופי ונאמן על חבירו ואינו נאמן על עצמו, וכן בעובדא דבר ביתוס (שם כ"ה א') דאתו עליה תרי סהדא חד אמר אוזיף בריביתא וחד אמר לדידי אוזיף בריביתא ופסליה רבא לבר ביתוס, דההוא סהדא נהי דלא נאמן אנפשיה מהימן על חבירה ולא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואע"פ שהיה הכל עדות אחת ממש שהעיד בפירוש על שניהם +א"ה, מדברי רבינו בתירוץ נראה שחסר כאן להקשות עוד מההיא דיבמות כ"ה א' הרגתי כו', וכ"ה ברמב"ן+ וי"ל דשאני התם בכל הנהו כי מה שמעיד בפסול שאינו נאמן עליו (ונאמן) הוא על עצמו (ד)[1] כל שאומר אדם על עצמו אינו חשוב עדות כלל אלא הודאה וכדאמרין לעיל (ו' א') במקיימי דבר הכתוב מדבר, וא"כ ליכא למימר בה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כי כל מה שהוא עדות דהיינו מה שהעיד על חבירו כולה בכשרות, אבל הכא ששני הדברים הם עדות דהיינו מה שמעיד על אחרים ליכא למיפליג בה דיבורא כלל, וכל שנדונת בעדות אחת אמרינן בה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה שאין עדות נאמנת לחצאין, וזה דעת הראב"ד ז"ל כדכתביבנא בפרק חזקת הבתים ובפ"ק דסנהדרין, ועל זה סומך מורי הר"א (אב"ד) ז"ל בכל מקום, ועוד יש לומר בעיקר קושיין דלא דמו כלל דהתם כל מה שהעידו בפסול על עצמן תוספת דברים הוא שאמרו ולא היינו צריכין לו בכל אותה עדות, כי הוא הוסיף על עצמו פלוני רבעני לרצוני שלא היינו צריכין אלא שיעיד על (הנרבע) [הרובע], וכן מה שאומר לדידי אוזיף בריביתא לא היה צריך אלא שיאמר דאוזיף בריביתא, וכן בהא להעיד על האשה לומר שמת בעלה דיו שיאמר שמת או נהרג, [1] כיון שכן אין מקבלין ממנו כל אותו תוספת, כיון דתרי עניני נינהו דלא צריכי אהדדי, לא תלו אהדדי כלל, אבל ההיא דירושלמי שכתב נכסיו לשני בני אדם וכן הא דלוח וערב אין העדים מוסיפין בעדותם כלל מעצמם כי על שני דברים נזדמנו ונעשו עדים והוא לא היה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וגם זה נ"ל טעם נכון.

13. שו"ת חוות יאיר סימן עב

לכן אמרתי על מעשה ששמעתי שנעשה במדינת רוסיא שהתודת אשה לפני מותה שנעשית אשת איש עם פלוני ואח"כ חזרה לבוריה שחייב בעלה להוציאה